

РОЗВИТОК УЧНІВСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ І НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Ушакова Тетяна,

*учитель-методист української мови
та літератури, учитель української мови та літератури
Київської гімназії східних мов № 1, м. Київ, Україна*

Розбудова української державності зумовила нові тенденції в розвитку національної системи освіти. Одне із пріоритетних завдань сучасної освітньої системи – звернення уваги педагогічної науки і громадськості до удосконалення роботи з обдарованими учнями, що передбачає розвиток здібностей особистості, її самовизначення, соціальну адаптацію та культурне становлення.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – комплексна система і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації¹.

Формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення і діяльності, здатної гідно відповісти на виклики часу вимагає нових підходів у роботі з обдарованими учнями. Українська мова та література як навчальні предмети мають необмежені можливості для здійснення національно-патріотичного, морального, громадянського виховання учнів, розвитку цілісних світоглядних уявлень і усвідомлених переконань, культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості, долучення через літературну творчість до культурних надбань українського народу й людства загалом, поцінування української мови як державної, усвідомлення її як чинника національної ідентичності засобами позаурочної діяльності. «В умовах компетентнісного навчання української мови, – зазначають науковці, – зростає роль педагогічного працівника, завдання якого – розвивати пізнавальні здібності кожної особистості, незалежне раціональне стратегічне креативне мислення, життєво важливі компетентності, спонукати до досліджень та експериментування; створювати ситуації та перспективи успіху кожного; організувати відкритий об'єктивний контроль за освітнім процесом, сформованістю навичок і вмінь, що дасть змогу відстежувати досягнення освітнього результату² (с. 90)».

Комплексний, особистісно орієнтований підхід увиразнює результату вчу частину позаурочної роботи на національно-патріотичне спрямування

творчості гімназистів. Стратегічним орієнтиром для сучасної освіти є Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015). У Київській гімназії східних мов №1 створена й апробована інноваційна педагогічна система у контексті реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012–2019)³ з питань національно-патріотичного, морального, громадянського виховання учнів під час вивчення творчості поетів та письменників на уроках української мови та літератури. Ця система передбачає виховання любові до Батьківщини, рідної мови, історії та культури, почуття національної самосвідомості, господаря власної землі, повагу до славних синів і дочок України, шанобливе ставлення до культур усіх народів світу, відповідальність кожного за долю нації. Зокрема, основу системи патріотичного виховання на уроках української літератури потрібно покласти правдиве слово про свій народ, його споконвічне прагнення розбудувати Українську державу. А особливо, коли йдеться про навчання української мови в системі профільної освіти, тож «в освітньому середовищі посилюється увага до культури мови і мовлення, а отже, до риторичної навчально-виховного процесу загалом як передумови гармонійного розвитку учнів, що відповідає вимогам особистісно орієнтованої педагогіки, яка, зреалізовуючи нову освітню парадигму, указує на необхідність самоусвідомлення, самооцінки, самовизначення, самоактуалізації і самореалізації особистості⁴ (с. 34)».

Національно-патріотичне виховання на уроках літератури здійснюється на основі проблемного вивчення художніх текстів, де є активна чи пасивна позиція героїв у ставленні до проблем національного відродження; їхньої системності, де домінантою є настанови до національного відродження⁵. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учнів застосування на уроках української мови та літератури знань, умінь і навичок у процесі позаурочної діяльності (діяльність секцій відділення української мови та літератури наукового товариства гімназистів та сприяння участі учнів у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України на різних рівнях; участь у Всеукраїнських конкурсах учнівської творчості, поетичних конкурсах та інших)⁶. Результатом цієї роботи є значна кількість учнів-переможців у конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт у МАН України у секціях «Українська мова», «Українська література», «Фольклористика», «Літературна творчість» та у різноманітних конкурсах творчих дитячих і юнацьких робіт.

Ось уже кілька років посіпль учні гімназії (кер. – Т. Ушакова) виборюють призові місця не тільки у конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, а й у всеукраїнських і регіональних конкурсах учнівської творчості. Одним із таких став Всеукраїнський конкурс учнівської творчості «Об'єднаймося ж, брати мої!», в якому учні беруть участь, починаючи з 2006 року (Олена Стецюк, Марина Шоломицька, Крістіна Джурик та ін.).

Гімназисти – активні учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції для учнів 9–11 класів, студентів, магістрантів, аспірантів,

здобувачів, науковців, учителів закладів загальної середньої освіти, викладачів вищих закладів освіти «Українська та світова література в сучасному контексті. Юна поетеса Аполлінарія Горніцька три роки поспіль (2017–2019) бере активну участь у регіональних конкурсах учнівської творчості «Славні нащадки Тараса» (на базі Ніжинського обласного ліцею Чернігівської обласної ради).

Завдяки системній і цілеспрямованій роботі з обдарованими учнями юні дослідники та поети упевненими кроками наближаються до професійної майстерності, демонструють свій хист, зріле громадянське мислення, вміння творити. У такий спосіб визрівають ціннісно-сміслові орієнтації, що хоч і є складним особистісним утворенням, усе ж забезпечують відносно стійку спрямованість інтересів, мотивів, цілей, переконань, вчинків і поведінки дітей⁷ (с. 244).

Випускники гімназії, вступивши до закладів вищої освіти України, продовжують літературну творчість, беруть активну участь у діяльності студентських наукових товариств, у розбудові громадянського суспільства в Україні.

Українська мова та література є фундаментом для розвитку культурно-мовних і морально-громадянських цінностей особистості, творчості юних патріотів України⁸.

Робота з творчого розвитку обдарованих учнів забезпечує успіх на основі застосування та поєднання основоположних дидактичних та методичних принципів: взаємозв'язку освіти, виховання й розвитку учнів; демократизації й гуманізації; особистісної орієнтації освіти школярів; урахування життєвих перспектив гімназистів; текстотворчості (текстоцентризму).

¹ Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/

² Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Українська мова у фокусі перспектив реформування старшої школи. *Молодь і ринок*. 2018. № 4(159). С. 86–92.

³ Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 160–171.

⁴ Косянчук С. В. Самооцінка як регуляторна функція у сфері риторичної діяльності. *Українська мова і література в школі*. 2009. № 4. С. 34–39.

⁵ Ушакова Т. Національно-патріотичне спрямування розвитку творчості обдарованих учнів у позаурочній роботі з української мови та літератури. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 190–196.

⁶ Ушакова Т. С. Розвиток творчих обдарувань та національної самосвідомості учнівської молоді. *Проблеми виховання патріотизму підростаючої особистості в умовах глобалізації* : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. ПТЗО МОНМС України, 16 трав. 2011 р. Черкаси : ЧОПОПП. С. 145–148.

⁷ Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васківської]. Київ : Педагогічна думка, 2015. 288 с.

⁸ Савченко М. П. Науково-теоретичні підходи до розвитку морально-громадянських цінностей у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*. К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 155–167.